

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Проблема енергозабезпечення діяльності підприємств останнім часом постала досить гостро. Існуюча парадигма в даній галузі має бути істотно змінена, оскільки створюються абсолютно нові умови у багатовекторному просторі існування підприємств, що безумовно тягнуть за собою переформатування структури доходів та витрат підприємства, ускладнюючи питання утримання позицій на ринках.

Ключові слова: інновації, енергозабезпечення, відновлювальні джерела енергії, собівартість, харчові підприємства

Існуючі підходи у вирішенні актуального нині питання енергозабезпечення підприємств потребують термінового перегляду, адже погляди навіть десятирічної давнини подекуди вже є зовсім неприйнятними за сучасних умов функціонування ринку та економічних відносин. Підтримку даного вектору ми можемо спостерігати в роботах багатьох науковців, які розробляють дану проблематику.

Питання зниження витрат діяльності теж є актуальним і навряд чи втратить свою актуальність найближчим часом.

Втім ці два проблемні питання є взаємопов'язані і, відповідно, з'ясування одного із них неминуче знайде відображення у іншому. Тож, синтезувавши необхідні зусилля у вирішенні спільних для обох питань ключових елементів, цілком впевнено можна говорити про позитивні результати принаймні в одному напрямі.

Аналіз літературних джерел даної проблематики дав змогу визначити наявність актуальної проблеми щодо ефективного енергозабезпечення вітчизняних підприємств та зниження витрат їх діяльності, вирішення якої можливе в результаті поєднання інноваційної складової, виробничих можливостей та виваженого менеджменту.

За кількістю зайнятих та за обсягом валової продукції харчова промисловість належить до найважливіших галузей господарства у більшості країн світу.

Аналізуючи макроекономічну ситуацію, яка склалася, бачимо, що Україна імпортує 75 — 80 % природного газу переважно з Росії та Туркменістану. Незважаючи на те, що населення країни менше 48 млн. чоловік, Україна є шостою серед найбільших споживачів газу у світі і розраховується за даний ресурс за ціною, яка щорічно зростає.

Вітчизняна економіка є дуже енергоємною, а сама Україна є однією із найменш енергопродуктивних країн світу, до того ж з найбільшими обсягами викидів двоокису вуглецю [1, с. 1].

Зрозуміло, що загальні показники по країні мають витоки безпосередньо з роботи вітчизняних підприємств. В умовах ринкової економіки значення точності розрахунків витрат та собівартості, їх зниження різко зростає. В розвинутих країнах перейшли від розрізнених заходів по

Last time the problem of power providing of enterprise's activity is very actual. It's clear now, that existing paradigm at this way should be substantially changed as the multivectorial space of enterprise's activity is filled by the absolutely new terms. The last one are reformatting the structure of earnings and costs of an enterprise and making the withholding of market positions more difficult.

Key words: innovation, power providing, renewable power sources, prime price, ecology, food enterprises

зниженню витрат до цілеспрямованого, комплексного управління ними [3]. В Україні надзвичайно велику роль у зниженні собівартості продукції на підприємствах відіграє економія сировини, електроенергії, палива. Так, Франція, яка за територією та чисельністю населення майже така, як Україна, виробляє приблизно у 5 разів більше товарної продукції, але споживає при цьому майже у 3 рази менше газу. У розрахунку на 1000 дол. США виробленого валового продукту Україна споживає 1840 кг нафтового еквівалента (тобто 1840 кг нафти, якщо перерахувати на неї всі витрачені енергоносії), тоді як Фінляндія — 206 кг, Франція — 182, Німеччина — 145, Данія — 141 кг [2].

Зменшення споживання енергоресурсів, а відтоді і зменшення витрат на вироблення продукції можливе у разі впровадження у виробництво інноваційних енергоощадних технологій.

Проведені дослідження дають змогу зробити висновки, що на структуру витрат і рентабельність діяльності підприємства значний вплив мають не лише інфляція та її темпи, зміни в амортизаційній політиці, витрати на сировину, але й інноваційний фактор. Для підприємства є важливим не лише проблематика, яку продукцію слід виробляти, щоб вона була цікавою ринку, але й погляд у майбутнє через зважену інноваційну політику.

Серед низки визначень поняття інновації, актуальним для розвитку України та харчової промисловості, як однієї із передових галузей промисловості, є тлумачення цього поняття, як нововведення у галузі техніки, технології, що ґрунтується на використанні досягнень науки та передового досвіду і яке забезпечує підвищення ефективності виробничої системи чи якості продукції.

Можливості інноваційних трансформацій визначаються станом науки, науково-технічного прогресу і його впливу на розвиток продуктивних сил суспільства. Так, в сучасних умовах, вибудовується пріоритетний напрям діяльності підприємств, що ґрунтується на залученні ефективних ресурсозберігаючих та відновлювальних джерел енергії, які б забезпечили замкнений цикл виробництва, і зваженій інвестиційній політиці підприємств, яка безпосередньо б підтримувала даний напрям.

Якщо звертатися до статистичних даних, то можемо побачити, що інноваційна активність українських підприємств до 2007 року не надто зростала (див. табл.) [7].

Таблиця

Впровадження інновацій на підприємствах України

Роки	Питома вага пром. підприємств, що впроваджували інновації. %	Впроваджено нових технологічних процесів, (у т.ч. маловідходних, ресурсозберігаючих процесів)	Загальна сума витрат на технологічні інновації, млн. грн.
2000	14,8	1403 (430)	1757,1
2001	14,3	1421 (469)	1971,4
2002	14,6	1142 (430)	3013,8
2003	11,5	1482 (606)	3059,8
2004	10,0	1727 (645)	4534,6
2005	8,2	1808 (690)	5751,6
2006	10,0	1145 (424)	6160,0
2007	11,5	1419 (634)	10850,9

Втім, очевидно, що криза, яка панує в економічному просторі, безсумнівно значно зменшить обсяги фінансування інноваційних проектів державою. Але водночас саме кризовий стан економіки може стати стимулюючим фактором до якісних змін у підходах до енергозабезпечення і зростання інноваційної активності.

Загалом у промисловості, за підсумками 2008 р., отримано спад виробництва продукції проти попереднього року (на 3,1 %). Така ситуація спричинена різким скороченням обсягів виробництва у IV кварталі 2008р. (на 24,9%). Підприємства з виробництва харчових продуктів і напоїв у 2008 р. не досягли минулорічних обсягів продукції, відставання становило 1,4 %, у т.ч. у виробництві олії та жирів — 15,6 %, цукру — 13,0 %, переробленні та консервуванні овочів і фруктів — 7,4 %, виробництві мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв — 5,4 %, молочних продуктів та морозива — 2,9 % [8].

З метою підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств пропонується у якості інноваційного підходу адаптувати і використовувати у виробництві відновлювальні джерела енергії, пілотні проекти та практика використання яких дала позитивні результати.

З огляду на специфіку діяльності підприємств харчової промисловості, найбільш виправдовують себе ідеї щодо використання когенераційних та біогазових установок. Особливо актуальним даний підхід є для підприємств цукрової та м'ясо-молочної галузей. Це твердження зокрема ґрунтується на тому, що були впроваджені європейські стандарти контролю якості продукції, появою проблем зниження собівартості продукції, економії палива, електроенергії, води, поліпшення очищення стічних вод.

Аналізуючи, наприклад, молочну промисловість, виявляється, що для неї характерне одночасне споживання електричної і теплової енергії. При цьому до 60 % електроенергії йде на виробництво холоду. Питома споживання енергії (кількість використаної енергії на виробництво однієї тонни переробленого молока) відрізняється значною мірою серед різних підприємств і залежить від асортименту продукції, завантаженості підприємства, ефективності та технічного стану устаткування. У виробничих витратах молокозаводів витрати на енергоресурси в Україні складають 10 %, а в країнах-членах ЄС тільки 0,8—2 %. Для істотного зниження

енергоємності і, відповідно, собівартості молочної продукції необхідна альтернативна більш ефективна технологія енергопостачання. В даний час найефективнішою технологією виробництва електричної і теплової енергії з органічного палива є когенерація і тригенерація. [6]

Позитивно зарекомендувала себе Оленівська промислова біогазова установка, яка була закуплена і змонтована на голландський грант (413 тис. євро) і поки що є єдиною в Україні [5, с. 5].

Не варто також відкидати можливості промислового використання й інших відновлювальних джерел енергії, таких як вітрогенератори та сонячні колектори.

Вітрові енергогенеруючі системи великих потужностей існують на півдні України. Вони були введені відповідно до державних програм з енергозбереження та підтримки розвитку альтернативної енергетики. Втім у даний час ми не бачимо настільки широкого запровадження даних технологій у практиці вітчизняних підприємств, як би це мало бути. Натомість навіть невеликі відносно недорогі вітряки можуть вирішити поставлену проблему енергозабезпечення та витрат діяльності при незначних капітальних вкладеннях. Підтвердженням цьому вступає досвід жителів с. Трипілля Київської області [4, с. 7].

Те ж саме варто сказати і про енергію сонця. На даний час в Україні вже почали виробництво сонячних батарей декілька виробників: столичний завод "Жвазар" (фотоелектричні сонячні модулі), SintSolar в Запоріжжі та севастопільське підприємство "Афрос" (сонячні системи тепlopостачання ГВП).

До того ж, варто зауважити, що в жодному разі не відкидається можливість комбінації запропонованих та традиційних енергоджерел. Доцільність цього в першу чергу визначатиметься специфікою діяльності конкретного підприємства, його фінансовими можливостями та креативністю кадрового потенціалу. Щодо останнього, то слід згадати, що не дивлячись на збільшення чисельності обслуговуючого персоналу та рівня його кваліфікації, витрати на паливо та енергію будуть зменшуватись, при цьому буде відбуватись створення додаткових робочих місць. І вже лише цей факт має стати ключовим для того, щоби актуалізація і позитивне вирішення даного питання було підтримане державою.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумки, можна сказати, що окрім наявного енергетичного потенціалу країни традиційного характеру, в розрізі останніх суперечливих подій в економічній сфері, цілком логічно вибудовується нова концепція ефективного господарювання, яка полягає у використанні енергозберігаючих та відновлювальних джерел енергії. Дана концепція слугує запорукою не лише ефективного функціонування вітчизняних підприємств у майбутньому, але й виконання міжнародних домовленостей Україною та підтримання іміджу країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кен Босонг* Відновлювальна енергетика України: сьогодні і завтра // Потенціал. — 2006. — № 2 (3). — 10 с.
2. *Мочерний С.В.* Основи економічної знань: Підручник. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — с. 144
3. *Скідан А.* Розвиток методів визначення витрат та їх резервів на промислову продукцію // Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.; Харк. держ. політехн. ун-т. — Х., 1999. — 20 с.

4. Д. Белов Трипольцы перешли на энергию ветряных мельниц // Комсомольская правда. — 2009.
 5. Д. Ярославцев Пережить газовый кризис нам помогут свиньи // Комсомольская правда. — 2009.
 6. Іванько А.О. Енергозабезпечення підприємств харчової промисловості <http://www.economic-energy.com.ua/article/article44.html>

7. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
 8. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/mp/dopovidx/d122008_1.pdf

Надійшла до редколегії 00.00.09 р.

УДК 361.330.19

О.М. Соломка, к.е.н.

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Поглиблено зміст соціального захисту населення в сучасних умовах. Доведено, що в Україні держава залишається провідним інститутом системи соціального захисту. Запропоновано основні напрямки удосконалення соціальної політики держави щодо створення ефективної гнучкої системи соціального захисту населення у найближчій перспективі.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне страхування, держава, інститут, соціальний контракт.

Актуальність проблеми державного втручання в соціальну сферу пояснюється тим, що ринковий механізм в силу своєї економічної природи не спрацьовує. “Розширення функцій держави в цій сфері в останні десятиріччя обумовлено насамперед зростаючою складністю соціально-економічних процесів і пов’язаних з ними викликів матеріальної безпеки людини, з одного боку, і нездатністю ринку вирішувати безліч виникаючих в суспільстві проблем — з іншого. Економічні, технологічні, демографічні фактори все сильніше впливають на хід розвитку суспільства, вимагають адекватної довгострокової стратегії й розробки обґрунтованих програм з метою забезпечення економічної та соціальної безпеки громадян” [1, с. 20].

До проблеми соціального захисту та соціальної справедливості зверталось багато дослідників-мислителів: Платон, Т. Мор, Т. Кампанелла, Д. Ванкувер, Т. Мальтус, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж-Б. Сей, К. Маркс, О. Бісмарк та інші. Еволюцію сучасної економічної думки в галузі теоретичних основ взаємозв’язку розподілу та соціального забезпечення представлено науковою спадщиною С. Брю, М. Вебера, Т. Ганслі, Дж. Гелбрейта, Р. Даля, А. Маршалла, А. Пігу, М. Фрідмена, Ф. Хайєка, П. Хейне та ін. Різні аспекти економічних проблем соціального захисту, його державного регулювання вивчать вчені: О. Амоша, С. Архієреєв, О. Базилук, Д. Богиня, Н. Борецька, В. Геєць, М. Кім, Т. Кир’ян, Е. Лібанова, В. Мандибура, Б. Надточій, О. Новикова, Л. Яковенко, О. Яременко та ін.

Теоретико-методологічні та прикладні питання створення ефективної національної системи соціального захисту і визначення ролі інституту держави в ній залишаються предметом наукових досліджень та дискусій.

Мета статті — з’ясувати сучасну роль, місце та функції держави в системі соціального захисту населення, зокрема вразливих його верств (пенсіонерів, інвалідів, тих, хто втратив годувальника тощо), теоре-

The contents of social protection of the population in modern conditions is deepened. It is proved, that the state remains the leading institute of the system of social protection in Ukraine. The basic directions of improvement of social policy of the state in creation of the effective flexible system of social protection of the population in the nearest prospect are offered.

Key words: social protection, social insurance, state, institute, social contract.

тично обґрунтувати рекомендації щодо формування ефективної гнучкої системи соціального захисту населення, адекватної ринковому середовищу, у найближчій перспективі.

В наш час необхідність державного втручання в соціальну сферу вже не піддається сумніву. Реалізація програм соціального страхування й допомоги в розвинених країнах свідчить про те, що держава бере на себе відповідальність за допомогу громадянам у подоланні труднощів, пов’язаних з об’єктивно існуючими ризиками хвороб, втрати працездатності, зниження конкурентних позицій на ринку праці тощо.

На нашу думку, соціальний захист — комплекс правових, економічних, організаційних, політичних та культурних заходів, що направлені на забезпечення повноцінного людського розвитку та добробуту кожного члена суспільства зокрема.

В його основу повинно закладатися початкове існування людини, тобто материнство, дитинство і підростаюче покоління. Мова йде перш за все про допомоги сім’ям з дітьми і створення належних умов для дітонародження, забезпечення виживання, здоров’я і виховання дітей. Такий підхід має принципове значення хоча б тому, що служить випереджувальним заходом щодо формування якісного людського потенціалу нації. Особливо потрібно наголосити на духовній складовій розвитку людини.

Важливим об’єктом соціального захисту виступає здоров’я людини. Воно є важливою цінністю нації і охоплює широкий спектр біосоціального і духовного стану людини. Нині здоров’я людини трактують розширено, маючи на увазі й психічний стан, загальнодушеву комфортність.

Одним із найважливіших факторів, під дією яких значною мірою зростає необхідність соціального захисту, його роль у житті людей, є різке зниження рівня забезпеченості економічно вразливих верств населення